

Передовий педагогічний досвід – вагоме джерело творчості

«Передовий педагогічний досвід» - оптимальна діяльність, що є результатом творчого пошуку, який несе в собі елементи новизни, спрямована на розв'язання актуальних завдань навчання й виховання, забезпечує стійку ефективність освітнього процесу як у межах існуючих форм, методів, прийомів роботи, так і на основі їх удосконалення.

Перспективний педагогічний досвід реалізує низку найважливіших функцій у справі вдосконалення педагогічної практики. *По-перше*, він стимулює творчі пошуки вчителя, спричиняє зростання його педагогічної майстерності. *По-друге*, ППД різнобічно впливає на розвиток педагогічної науки та практики, і характер такого впливу залежить від рівня досвіду та його співвідношення з педагогічною теорією. *По-третє*, ППД виступає в ролі засобів оптимізації наукових рекомендацій, що розробляються вченими науково-дослідних інститутів.

Критерії передового досвіду:

- **актуальність**, тобто спрямування на розв'язання найважливіших проблем навчання, виховання й розвиток учнів;
- **оригінальність** - використання в практиці роботи даного педагога, педагогічного колективу форм, методів, прийомів, засобів або їх системи, які раніше не застосовувалися в умовах сучасної школи;
- **висока ефективність** — можливість досягнення педагогом вищих порівняно з масовою практикою результатів навчання, виховання й розвитку учнів;
- **стабільність** результатів протягом тривалого часу;
- **оптимальність** — досягнення високих результатів за якнайменших фізичних, розумових і часових затрат;
- **можливість творчого застосування** в масовій практиці.

Зазначені критерії враховуються на стадії первинного ознайомлення з досвідом, а також у процесі його аналізу й узагальнення. Досвід вважається передовим, тільки якщо педагогічна діяльність відповідає всім його критеріям.

На практиці розрізняють три рівні передового педагогічного досвіду:

Науковий рівень (новаторський). Досвід суперечить існуючій усталеній практиці. Він виявляється у принципово нових закономірностях в організації навчально-виховного процесу й вимагає зміни навчальних програм, підручників. Цей досвід можна характеризувати як новаторський. Новаторство – рушійна сила прогресу. Педагог-новатор – це людина, що пропонує нову ідею, втілення якої потребує принципово нового підходу (досвід Ш. Амонашвілі з оцінювання знань, умінь, навичок, рівня розвитку дітей без застосування бальної системи; перспективне навчання С. Лисенкової, коли наступна тема курсу готується в змісті попередньої, а тому учні легше її засвоюють, що економить час і підвищує якість навчання, виховання та розвитку учнів тощо).

Методичний рівень (раціоналізаторський). Розкриття технології досвіду конкретної методичної ідеї, яка передбачає внесення в педагогічну теорію суттєво нового – методу, прийому, засобу навчання, принципово нового типу посібників (липецький метод коментованого письма, опорні сигнали В. Шаталова, опорні схеми С. Лисенкової тощо). Цей рівень не вимагає перебудови навчальних планів, програм, підручників.

Практичний рівень (репродуктивний). Досягнення педагогічної майстерності, тобто бездоганного, гнучкого, доцільного застосування вже відомого в педагогіці й методиці. Новизна в цьому разі проявляється в деталях (вдало підібрані приклади, оригінально складена система завдань, чітко налагоджена система контролю за рівнем навчальних досягнень учнів на всіх етапах уроку; система роботи з розвитку пізнавальних здібностей учнів у процесі реалізації ідей розвиваючого навчання тощо). Майстерність, накопичуючись кількісно, може дати нову якість, тобто сформувати вчителя-майстра, потенційного носія передового педагогічного досвіду. Як правило, саме на цьому рівні узагальнюють досвід керівники шкіл.

Педагогічний досвід варто вивчати в динаміці його розвитку, використовуючи з цією метою різні методи:

- вивчення системи роботи вчителя, спостереження за його діяльністю;
- бесіди з автором досвіду з метою виявлення таких елементів у його педагогічній діяльності, які складно визначити, виходячи тільки з відвідувань уроків, позакласних заходів, гурткових, факультативних занять тощо;
- вивчення шкільної документації (учнівських зошитів, класних журналів, поурочних планів учителя, планів роботи гуртків, факультативів, матеріалів, які відображають його участь у методичній роботі, громадському житті школи);
- анкетування колег носія передового досвіду, його учнів, їхніх батьків.

Після вивчення передового досвіду розпочинається наступний етап – його узагальнення. Мета узагальнення: визначити засоби, форми, прийоми, методи, за допомогою яких досягнуто позитивного результату, вивчити умови забезпечення впровадження його в практику. Для всебічного аналізу досвіду треба дотримуватися такої схеми узагальнення матеріалу:

- **тема досвіду**, обґрунтування його актуальності з точки зору розбудови національної школи й потреб практики;
- коротка **характеристика змісту** досвіду, проблем, які вирішуються з його допомогою;
- **переваги** досвіду над існуючою практикою;
- сучасні **теоретичні ідеї**, які є науковою основою досвіду, реалізація з їх допомогою основних дидактичних принципів навчання;
- **провідна ідея** досвіду, що визначає його суть, варіативність форм його застосування;
- **технологія досвіду**, форми, методи, прийоми роботи, алгоритми дій;
- якісна й кількісна **динаміка**, зміни результативності навчально-виховного процесу;

- *рекомендації* щодо використання досвіду в практичній діяльності педагогів.

У процесі узагальнення досвіду зустрічається ряд суттєвих недоліків, серед яких найпоширенішими є:

- *глобальність* досвіду. На практиці потрібно узагальнювати переважно не систему роботи вчителя, освітнього закладу, а розв'язання важливої педагогічної проблеми, форми, методи, прийоми, що вміло використовують педагоги тощо;

- в узагальнених матеріалах йдеться лише про діяльність вчителя, але *залишається поза увагою діяльність учнів*; варто не забувати, що навчально-виховний процес – це процес двосторонній;

- даються *оцінювальні положення загального типу* (йдеться про те, що робить вчитель, але не зазначається, як він це робить);

- даються конкретні результати успішності, вихованості учнів, а *не відображається динаміка* зміни цих результатів;

- *не вказуються умови запровадження досвіду*, не аналізуються труднощі, з якими зустрічається вчитель у процесі роботи.

Після узагальнення, перед поширенням і впровадженням у практику, досвід має пройти етап об'єктивного оцінювання. Серед найпоширеніших методів оцінювання передового педагогічного досвіду можна назвати:

- метод експертного оцінювання, який полягає в широкому обговоренні й оцінюванні досвіду експертними носіями в складі вчителів, психологів, методистів, вчених-практиків тощо;

- метод експерименту, який полягає в перевірці всього досвіду або його елементів загальноприйнятими в сучасній педагогіці правилами. Наприклад, в одному класі працює вчитель, який пройшов навчання в автора досвіду, в другому – вчитель, який вивчив досвід за друкованими матеріалами, третій клас – контрольний, який працює за загальноприйнятою методикою. Висновки про результативність досвіду та можливість його використання в масовій педагогічній практиці необхідно робити, порівнюючи результативність навчально-виховного процесу цих класів.

Після отримання позитивної оцінки передовий педагогічний досвід затверджується на засіданні методичної ради школи, видається наказ про його впровадження в практику роботи педагогічного колективу.

Поширення передового педагогічного досвіду – важлива складова діяльності вчителя, що може бути реалізована наступним чином:

- на засіданнях методичних об'єднань, семінарах, нарадах, засіданнях педагогічної ради, науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях заслуховуються повідомлення про наслідки впровадження досвіду того чи іншого вчителя, вихователя;

- безпосереднє ознайомлення з передовим досвідом, що пропагується шляхом відвідування навчальних занять під час проведення проблемних, творчих семінарів тощо;

- створення шкіл передового досвіду, якими керують носії передового досвіду;
- друкована пропаганда через випуск методичних бюлетенів, буклетів, альбомів, плакатів, інформаційно-методичних листів, так званих естафет передового педагогічного досвіду, підготовки та публікації статей відповідного змісту в газетах, журналах тощо;
- наочна пропаганда передового педагогічного досвіду методом експонування матеріалів цього досвіду на шкільній, районній, обласній педагогічних виставках;
- пропаганда за допомогою технічних засобів навчання – створення презентацій, відеороликів, проведення телепередач тощо.

Тодосійчук В.М.,
методист Інформаційно-методичного центру